

УДК 378.011.3-051:811.112.2'243

МОТИВАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ, ЯКІ ВИВЧАЮТЬ НІМЕЦЬКУ МОВУ ЯК ДРУГУ ІНОЗЕМНУ

Сердюк Н.Ю., Марченко Н.М.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди

Проблема мотивації існує в навчанні будь-якої дисципліни, але особливо гостро вона виявляється під час вивчення другої іноземної мови, оскільки студенти, що володіють англійською мовою в більшості випадків упевнені у достатності їхніх знань. Вивчення саме німецької як другої іноземної є доречним в Україні як європейській державі. Тому існує потреба у висококваліфікованих фахівцях, які б не лише володіли мовою, а й могли сформувати навчальну компетенцію в учнів, спираючись на знання першої іноземної мови. І однією з найважливіших складових частин професійної спрямованості навчання є мотивація майбутнього педагога, яка в подальшому буде спроектована на учня в школі. Вивчаючи німецьку мову як другу іноземну студент вже в процесі вивчення має розуміти, як формуючи ту чи іншу компетенцію розвивати мотивацію учнів, який матеріал та види вправ при цьому використовувати. В статті показано роль мотивації, як важливої складової частини професійної підготовки майбутніх учителів німецької мови як другої іноземної, а також визначено основні фактори впливу на мотивацію студентів та методи, які вони застосовуватимуть в майбутньому, для ефективного впливу на цю сферу кожного учня зокрема.

Ключові слова: мотивація, мотивоване навчання, самомотивація, німецька мова, друга іноземна мова, навчальна компетенція, самоосвіта.

Постановка проблеми. В сучасному світі знання декількох іноземних мов вже стає як обов'язковим компонентом професійної діяльності, так і забезпечує людині більш повноцінне та цікаве проведення дозвілля. Постійні зміни в різних сферах ставлять високі вимоги до підготовки спеціалістів, здатних до професійного зростання та професійної мобільності в умовах інформатизації суспільства, розвитку нових технологій. Показником професіоналізму є не лише сукупність інтелектуальних та ділових здібностей спеціаліста, але й знання декількох іноземних мов. Практичний досвід переконали, що головне у вивченні іноземної мови – це наявність мотивації у студентів. Тим більше, коли це стосується майбутніх педагогів. Проблема мотивації існує в навчанні будь-якої дисципліни, але особливо гостро вона виявляється під час вивчення другої іноземної мови, оскільки студенти, які володіють англійською мовою в більшості випадків упевнені у достатності їхніх знань. Вивчення саме цього

предмета вимагає від студента наявності певної бази та спеціальних комунікативних здібностей. Тому важливим завданням стає досягнення такого оптимального рівня мотивації навчання в студентів, при якому отримання позитивних емоцій від самого процесу навчання буде поєднуватися з високою ефективністю засвоєння знань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психологи визначають мотивацію як психологічну якість, що веде людину до здійснення цілі. Сучасні уявлення про мотивацію беруть свій початок з концепцій О.М. Леонт'єва, С.Л. Рубінштейна, Д.М. Узнадзе [3, 4, 5]. Так, О.М. Леонт'єв визначає, що мотив є не переживанням потреби, але тим об'єктивним, у чому ця потреба конкретизується за таких умов і на що направлена діяльність. С.Л. Рубінштейн вважає, що предмети і явища зовнішнього світу виступають не тільки об'єктами пізнання, а й своєрідними дивизорами поведінки, переможцями, що народжують у людині певні спонукання до дії. Д.М. Узна-

дзе визнає, що мотив замінює один характер поведінки на інший: менш прийнятний на більш прийнятний – і таким чином створює можливість здійснення певної діяльності. Г.В. Рогова, О.І. Вишневський, Є.І. Пассов, П.М. Якобсон, Б.В. Біляєв відмічали великі потенційні можливості закладені у мотивованому навчанні.

У зарубіжній теорії та практиці навчання проблеми мотивації досліджували такі автори, як Р. Гарднер, У. Ламберт, З. Дорней, Г. Крукс, Р. Шмідт, Дж. Келлер та інші. Особливо популярністю користується теорія «цілеспрямованої мотивації» Р. Гарднера, який визначає дві орієнтації щодо вивчення мови: 1) інструментальну, яка пов'язана з бажанням того, хто навчається, вивчити мову задля досягнення своєї мети, наприклад, складання іспиту, кар'єрне зростання і т. ін.; 2) інтегративну, яка пов'язана з бажанням того, хто навчається, вивчити мову через високе позитивне особистісне ставлення до цієї мови, народу, який нею спілкується, культури тощо [7]

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Із кожним роком дедалі більше учнів загальноосвітніх навчальних закладів вивчають німецьку мову як другу іноземну. Як правило, першою іноземною є англійська. Вивчення саме німецької як другої іноземної є доречним в Україні як європейській державі. Саме Німеччина є країною, яка в Європі пропонує найбільшу кількість освітніх і культурних програм. Тому існує потреба у висококваліфікованих спеціалістах, які б не лише володіли мовою, а й могли сформувати навчальну компетенцію учнів, спираючись на знання першої іноземної мови. І однією з найважливіших складових частин професійної підготовки є мотивація майбутнього педагога, яка в подальшому буде спроектована на учня в школі. Вивчаючи німецьку мову, як другу іноземну, студент вже в процесі вивчення має розуміти, як формуючи ту чи іншу компетенцію розвивати мотивацію учнів, який матеріал та види вправ при цьому використовувати.

Метою статті є показати роль мотивації, як важливої складової частини професійної підготовки майбутніх учителів німецької мови як другої іноземної, а також визначити основні фактори впливу на мотивацію студентів та методи, які вони застосовуватимуть в майбутньому, для ефективного впливу на цю сферу кожного учня зокрема.

Виклад основного матеріалу. Мотивоване вивчення німецької мови, як другої іноземної є необхідним для студентів, адже вони повинні відчувати потребу в мовному матеріалі для розширення і поглиблення своїх мовних можливостей, усвідомлюючи близьку і далеку перспективу застосування цих знань і вміти передати і викликати такі ж відчуття у своїх учнів. З цією метою викладачеві слід надати роботі над мовою характер пошукової, дослідницької діяльності, в результаті якої в студентів розвивається філологічна пильність, вміння бачити за безпристрасним мовним знаком значення і зміст.

Мотивація є тим фактором, що спонукає людину до діяльності. Джерелом мотивації в найбільш загальному розумінні є потреба, що створюється на основі суперечностей між тим, що людина має, чим володіє, чого досягла і тим, чого вона ще не має, чим не володіє, чого не дося-

гла. Бажання мати, оволодіти, досягти становить зміст потреби. І якщо в сферу таких потреб потрапляє володіння другою іноземною мовою, вони стають мотивацією до її засвоєння.

Внутрішня мотивація має сильний стимулюючий вплив на процес вивчення, оскільки вона спонукає, активізує навчальну діяльність, незалежно від наявності чи відсутності зовнішніх стимулів. А для цього необхідно будувати процес навчання таким чином, щоб ті хто вивчають мову на кожному етапі відчували просування до наміченої цілі. Викладачу важливо знати потреби, якими керуються студенти, він повинен постійно підтримувати мотивацію навчання на високому рівні [6, с. 161].

В наш час, коли діти так часточують англійську мову на телебаченні, по радіо, коли виходять газети і журнали англійською мовою, проводяться зустрічі з іноземцями, в учнів є мотиви до вивчення англійської мови. Завдання вчителя полягає в тому, щоб підтримати ці мотиви, і розвивати такі ж самі у вивченні німецької мови, не допустити зниження інтересу учнів до самого процесу навчання, заохотити учнів до самостійного пошуку, викликати бажання спілкуватися з ровесниками з Німеччини у позаурочний час. Для того, щоб мотивація була на стільки високою потрібно наблизити мовну діяльність на уроці до реальної комунікації, що дасть можливість використовувати мову як засіб спілкування.

Але спочатку таке мотивоване навчання повинно бути у студентів-педагогів. Гостро стоїть проблема з кількістю годин, що виділяються на вивчення другої іноземної мови. Якщо викладач неспроможний підвищити кількість аудиторного часу, він може і зобов'язаний націлити студентів на ефективну системну самостійну роботу у сфері іншомовної підготовки.

Принцип мовно-розумової активності передбачає таку організацію навчання, коли учень постійно втягнений в процес спілкування на мові (умовний чи реальний), тобто в процес практичного користування мовою на основі мовно-розумової діяльності, інструкції, які дає вчитель і які покликані зробити мовні дії студентів свідомими. Вправи в усному мовленні, в говорінні завжди характеризуються наявністю мовної задачі і мовного партнера. Мовна задача може бути умовною, тобто заданою ззовні (вчителем), чи реальною, яка виникла як результат мотивованості мовного вчинку, але присутність її у вправах обов'язкова. Мовна задача робить вправи мовленнєвими. Можна сказати, що при «говорінні» включається мотиваційно-розумовий рівень мовного механізму в той час як при «промовлянні» – лише операційний.

Наприклад, при навчанні говорінню всі вправи повинні бути в тій чи іншій мірі мовленнєвими. Зовнішній активності слід протиставити активність внутрішню, при якій мовний вчинок цілеспрямований і мотивований. Оскільки добитися такого стану речей, коли всі учні будуть весь час включені в говоріння, неможливо, необхідна організація навчання, що забезпечує внутрішню активність всіх співрозмовників, коли вони завдяки постійній готовності до мовного поступку, будуть автоматично включені в процес спілкування, що можливо навіть якщо людина не вимовляє жодного

слова. При навчанні говорінню основною задачею є розвиток мовного вміння, яке тісно пов'язане з комунікативною функцією мислення. Спілкування з психологічної точки зору завжди є процес вирішення комунікативної задачі. Саме при наявності комунікативної задачі у мовника з'являється внутрішня, мовно-розумова, активність. Сказане дозволяє сформулювати наступне правило що витікає з принципу мовленої спрямованості; при навчанні говорінню необхідно постійно викликати мовно-розумову активність студентів, за допомогою комунікативних задач мовного спілкування.

При навчанні іншомовній мовній діяльності індивідуальна реакція можлива лише в тому випадку, якщо мовне завдання, що стоїть перед студентом буде відповідати його потребам і інтересам як особистості. Тому щоб викликати адекватну реакцію необхідне врахування індивідуальних і перш за все особистісних якостей: життєвого досвіду, контексту діяльності, сфери інтересів, схильностей, емоційної сфери, світогляду, нарешті, статусу даної особистості в колективі. Такий підхід гарантує істинну мотивацію, а також справжню внутрішню активність учня.

Професіоналізм викладача досить часто також є мотивуючим механізмом у вивченні майбутніми фахівцями іноземної мови. Він передбачає високий рівень знання своєї дисципліни, психологічна спрямованість на педагогічну діяльність, досконале володіння педагогічними технологіями, уміння виявляти та ефективно використовувати здібності та індивідуальні особливості студента. Для ефективності педагогічної діяльності велике значення мають його педагогічні здібності.

Цілі будь-якої освіти успішно досягаються лише шляхом активної самостійної роботи та самоосвіти студентів. Саме вона здатна забезпечити постійне зростання професійної кваліфікації і самовдосконалення фахівця, сприяє вдосконаленню його стилю діяльності, спонукає до творчого пошуку. Отже, завдання вищої школи – виховання спеціаліста, здатного постійно вдосконалювати свої професійні навички. Тому завдання викладача – не тільки передача студентам певної інформації, а насамперед навчання їх засобам самостійних дій для здобуття й осмислення нової інформації, практичного її застосування.

Сучасні дослідники вважають, що вміння вчитися – це основний продукт всякої навчальної діяльності. Так, формування вмінь самомотивації

і самонавчання (тобто набуття здатності вчитися з інтересом) – це складова частина усіх цілей навчання іноземної мови, а не щось додаткове. Інакше кажучи, володіння спілкуванням іноземною мовою передбачає розвиток інтелектуальних вмінь, які не тільки дозволяють творчо і плідно здійснювати усне і письмове спілкування іноземною мовою, але й мають «самоцінність» в плані освіти і самоосвіти студентів, під час реалізації принципу безперервного навчання [2, с. 57].

Важливу роль відіграє використання метакогнітивних стратегій. Серед вправ для оволодіння метакогнітивною тактикою Н.Ф. Бориско виділяє заповнення анкет самооцінки з подальшим обговоренням результатів. Анкети можуть супроводжуватися невеликими текстами з введеним в проблематику і включати оцінювальну частину. Спочатку такі анкети студенти створюють самостійно, а потім розробляється спільна, яка буде постійно використовуватись на заняттях [1, с. 82].

Разом з тим студенти мають володіти прийомами когнітивної тактики, які вони повинні навчитися самостійно підбирати при вивченні того чи іншого матеріалу, обговорювати і в дискусії виявляти результативність даних прийомів, щоб в майбутньому допомогти учням мотивовано вивчати декілька іноземних мов. Прикладом може бути створення картотеки і вміння керувати нею. Граматичні довідники, складені самими студентами, є ефективним засобом систематизації граматичного матеріалу і отже, найважливішим пунктом закріплення граматичної бази.

Висновки і пропозиції. В процесі вивчення німецької мови, як другої іноземної необхідно вже на початковому етапі враховувати професійну спрямованість, використовуючи при цьому методи пошукової та дослідницької діяльності. Розвиваючи навчальну компетенцію, необхідно озброїти студентів певними прийомами оволодіння німецькою мовою з опорою на англійську, раціональний зміст яких був би очевидним і імпонував їм. Студентів слід ставити перед необхідністю самостійного знайомства з новим мовним матеріалом, показуючи їм оптимальний шлях до цього, розвивати вміння порівнювати ті чи інші явища в обох мовах і за необхідності використовувати. В подальшому буде розроблений комплекс вправ для мотивованого навчання студентів з урахуванням міжмовної інтерференції, метакогнітивних та когнітивних стратегій.

Список літератури:

1. Бориско Н.Ф. Концепция учебно-методического комплекса для практической языковой подготовки учителей немецкого языка (на материале интенсивного обучения) / Н.Ф. Бориско – К.: Изд. Центр КГЛУ, 1999. – 268 с.
2. Косарева Н. В. Психологическая мотивация изучения иностранного языка в неязыковом вузе / Н.В. Косарева // Российское право в интернете. – 2008. – № 02. – С. 57–63.
3. Леонтьев А.Н. Избранные психологические произведения: в 2 т. / А.Н. Леонтьев. – М.: Педагогика. – Т. 2. – 1983. – 320 с.
4. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. / С.Л. Рубинштейн – М.: Учпедгиз. – 1946. – 704 с.
5. Узнадзе Д.Н. Психологические исследования / Д.Н. Узнадзе – М.: Наука. – 1966. – 452 с.
6. Шукин А.Н. Обучение иностранным языкам: Теория и практика / А.Н. Шукин – М.: Филоматис. – 2006. – 480 с.
7. Crookes G. Motivation: Reopening the Research Agenda / G. Crookes, R. Schmidt // Language Learning. – 1991. – № 41. – P. 469–512.

Сердюк Н.Ю., Марченко Н.Н.

Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды

МОТИВАЦИЯ КАК СОСТАВНАЯ ЧАСТЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ, ИЗУЧАЮЩИХ НЕМЕЦКИЙ ЯЗЫК КАК ВТОРОЙ ИНОСТРАННЫЙ

Аннотация

Проблема мотивации существует в обучении любому предмету, но особенно остро она возникает во время изучения второго иностранного языка, поскольку студенты, которые владеют английским языком, в большинстве случаев уверены в том, что их знаний достаточно. Изучение немецкого языка популярно в Украине, как европейской стране. Поэтому существует потребность в высококвалифицированных специалистах, которые не только бы владели языком, но и смогли сформировать учебную компетенцию в учеников, опираясь на знания первого иностранного языка. И одной из главных составляющих частей профессиональной подготовки является мотивация будущего педагога, которая будет потом спроектирована на ученика в школе. Уже в процессе изучения немецкого языка как второго иностранного студент должен понимать, как формируя ту или иную компетенцию развивать мотивацию учеников, какой материал и виды упражнений при этом использовать. В статье показано роль мотивации как важной составляющей части профессиональной подготовки будущих учителей немецкого языка как второго иностранного, а также определены основные факторы влияния на мотивацию студентов и методы, которые они будут использовать в будущем для эффективного влияния на эту сферу каждого ученика в отдельности.

Ключевые слова: мотивация, мотивированное обучение, немецкий язык, второй иностранный язык, компетенция учения, самообразование.

Serdiuk N.Y., Marchenko N.M.

Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University

MOTIVATION AS A CONSTITUENT PART OF THE PROFESSIONAL ORIENTATION IN TRAINING FUTURE TEACHERS STUDYING GERMAN AS A SECOND FOREIGN LANGUAGE

Summary

The problem of motivation exists in any discipline learning, but it is turned out to be more acute in the study of a second foreign language, because students who speak English are mostly confident in their knowledge. It is the study of German as a second foreign language that is appropriate in Ukraine as a European country. Therefore there is a need for highly qualified specialists who not only possess the language, but also could create the educational competence of students, basing on the knowledge of the first foreign language. One of the most important components of the training professional orientation is the motivation of a future teacher and in future it should be pupil-oriented at school. Studying German as a second foreign language, a student should understand the way of developing the pupils' motivation, forming their competences, the choice of material to be taken and types of exercises to be used. The role of motivation as an important constituent part of training future teachers of German as a second foreign language is pointed out in the article. The main factors of the influence onto students' motivation and the methods, could be applied in future for the effective impact on a pupil's activity, are defined.

Keywords: motivation, motivated learning, self-motivation, German, second foreign language, educational competence, self-education.